

ҒТАМР 14.15.01

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМНІҢ ЦИФРЛЫҚ ЖӘНЕ КОММУНИКАТИВТІ МӘДЕНИЕТІ

Б.Т.КЕРИМБАЕВА ^[0000-0002-0680-7126], **Ж.И.САТБАЙ***, **К.М.ЖАНТЛЕУОВА**

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан

e-mail: zhaina_9514@mail.ru

Аңдатпа: Қазіргі кезде елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алды. Бұл оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Қоғамда желілік қарым-қатынас дағдыларын, ең алдымен кәсіби деңгейде меңгеруі керек мамандар саны артып келеді. Сондықтан болашақ мұғалімнің цифрлық сауаттылық және желілік коммуникативті мәдениетті болуы өте қажет талаптардың бірі болып саналады.

Коммуникативтік дағдылар мұғалімнің жоғары теориялық және практикалық дайындығына негізделген саналы коммуникативті әрекеттер кешені ретінде әрекет етеді. Олардың жиынтығында мұндай дағдылар мен қабілеттер педагогикалық қарым-қатынас техникасын құрайды немесе мұғалімнің коммуникативті мәдениетінің технологиялық жағын сипаттайды.

Қазіргі білім тек құрылымдық және көп қабатты құбылыс қана емес, сонымен қатар желілік сипатқа ие. Желілік коммуникация – білім беру жүйесін дамытуға, қалыптастыруға, жинақтауға, ақпаратты тарату және сақтау, оқытушы мен тыңдаушылардың өзара әрекеті. Ол білім беру қызметтері мен технологияларын экспорттауға жағдай жасай отырып, мәдениетаралық кеңістікті кеңейтуге ықпал етеді.

Түйін сөздер: болашақ мұғалім, цифрлық сауаттылық, цифрлық мәдениет, цифрлық технология, желілік коммуникативтік мәдениет.

Зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің гранты (ЖТН АР130667801 «Болашақ мұғалімнің желілік коммуникативті мәдениеті – жасөспірімдердің цифрлық сауаттылығын қалыптастырудың кілті») есебінен жүзеге асырылды.

Ақпараттық қоғамда «сауаттылық» ұғымы әрдайым біліммен байланысты болып, оқу және жазу, санау құзыреттіліктерімен анықталып келді. Қазіргі таңда білім беру жүйесі аясында «компьютерлік сауаттылық», «ақпараттық сауаттылық», «медиа сауаттылық» ұғымдары пайда болып, жаңа құзыреттіліктер пайда бола бастады.

«Цифрлық сауаттылық» терминін 1997 жылы Илли-Нойс штатында университет профессоры болып қызмет атқарған, жазушы әрі журналист Пол Гилстер алғаш рет өз жазбаларында қолданып, осы ұғымды енгізді. [1] Содан бері қанша жыл өтсе де, интернет

желісінің күннен күнге дамуы арқасында цифрлық сауаттылық ұғымы өз маңыздылығын жоғалтқан емес.

Қазіргі таңда кәмелет жасына толмаған балалардың түрлі гаджеттерді қалай қолданатынын көргенде, бізді ойландыратын көптеген мәселелер туындайтыны анық. Бірінші кезекте, цифрлық сауаттылық немесе академиялық сауаттылықтың маңыздылығы ойландырады. Осы тұрғыдан алғанда, жаңа мектепті құрудың алғы шарты цифрлық сауаттылығы бар, кеңірек айтқанда цифрлық құзіреттілігі бар және осы құзіреттіліктерді өз оқушыларында академиялық және цифрлық сауаттылықты қалыптастыру үшін шебер пайдаланатын мұғалімдер екені анық.

Қолданыстағы кең тараған анықтамаларды талдау барысында цифрлық құзіреттілік түсінігі кеңінен дамып және инфокоммуникациялық технологиялардың үдерісіне сәйкес оған үнемі өзгерістер енгізіліп жүргенін байқауға болады. Көптеген ғалымдар өз еңбектерінде цифрлық құзіреттілік түсінігіне: цифрлық технологияларды күнделікті өмірде тиімді пайдалана алу қабілеттерін, технологияны сыни тұрғыдан бағалай алу мен цифрлық мәдениетті қалыптастыруға ұмтылу алғышарттарын, компьютерлік сауаттылық дағдыларын жатқызады. Төменде Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы жариялаған статистикаға сүйенетін болсақ, 2015 жылдан бастап 2021 жылға дейінгі көрсеткіштерден 6-15 жас аралығындағы жасөспірімдердің Интернет желісін пайдалануы артқанын байқаймыз. [2] Бұл дегеніміз қазір жасөспірімдер интернет желісін жетік меңгерген және өмірінің ажырамас бөлігіне айналды деуге болады. Бұдан шығатын қортынды осы жастарды тәрбиелеуші ұстаздардың цифрлық сауаттылығын арттыру.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Қазақстан Республикасы	53,1	62,1	67,9	72,9	75,0	85,3	91,5
Ақмола	53,0	59,4	62,8	70,7	76,4	80,3	83,4
Ақтөбе	51,4	61,3	68,1	69,7	75,7	82,6	87,7
Алматы	55,2	54,3	67,5	74,6	69,7	86,8	94,4
Атырау	50,1	68,2	75,7	70,5	72,5	87,2	86,1
Батыс Қазақстан	63,7	57,3	58,8	68,5	76,2	82,8	81,2

Жамбыл	40,5	59,6	60,1	77,4	71,8	85,6	90,6
Қарағанды	48,1	63,8	65,0	70,3	63,0	91,2	95,0
Қостанай	70,7	63,5	72,4	72,5	77,1	86,5	90,4
Қызылорда	43,0	62,9	65,7	64,7	65,9	71,9	85,7
Маңғыстау	47,9	64,5	64,4	67,6	70,8	84,1	87,7
Павлодар	52,2	51,9	67,3	77,4	80,9	85,6	97,5
Солтүстік Қазақстан	54,0	62,9	67,7	67,4	75,2	90,6	92,1
Түркістан	36,3	68,0	73,2	83,7	84,2	87,0	88,5
Шығыс Қазақстан	55,2	60,1	70,3	70,5	77,5	87,6	89,1
Нұр-Сұлтан қаласы	86,7	64,7	77,9	78,6	89,4	91,3	98,4
Алматы қаласы	88,5	72,6	66,1	65,4	77,9	86,3	99,9
Шымкент қаласы	42,4	54,5	64,1	66,8	66,3	77,0	95,0

1- сурет. 6-15 жас аралығы бойынша Интернет желісін пайдаланушылардың үлесі

	Халықтың цифрлық сауаттылық деңгейі (дербес компьютер, смартфон, планшет, ноутбук; стандартты бағдарламалар; Интернет желісі арқылы көрсетілетін қызметтер және сервистерді пайдалану дағдысын меңгерген пайдаланушылар үлесі)							
	жалпы халық санынан							
	6 жас және одан жоғары	6-74 жас аралығында	6 жас және одан жоғары	6-74 жас аралығында	6 жас және одан жоғары	6-74 жас аралығында	6 жас және одан жоғары	6-74 жас аралығында

							жоғары	
	2018		2019		2020		2021	
Қазақстан Республикасы	77,3	79,6	79,9	82,1	82,0	84,1	85,3	87,3
Ақмола	66,1	68,9	71,9	74,7	72,3	74,9	78,9	81,5
Ақтөбе	76,1	78,0	77,9	80,0	79,1	81,0	85,3	86,8
Алматы	84,7	86,7	85,6	87,9	86,0	88,0	89,3	91,0
Атырау	79,4	81,2	81,1	82,6	81,7	83,1	84,1	85,2
Батыс Қазақстан	75,9	76,4	75,8	78,4	76,1	78,8	76,8	79,2
Жамбыл	76,5	78,2	78,0	79,8	79,5	80,9	84,3	85,8
Қарағанды	68,3	70,6	75,8	78,5	80,4	83,2	80,3	83,3
Қостанай	76,5	80,8	78,8	82,9	82,2	85,8	88,0	90,8
Қызылорда	77,2	78,6	79,1	80,1	82,4	83,0	88,1	89,3
Маңғыстау	76,9	78,1	77,5	78,7	78,5	79,6	83,7	84,9
Павлодар	76,5	79,6	79,4	82,4	80,5	83,5	81,7	85,1
Солтүстік Қазақстан	70,8	74,8	73,4	77,1	75,3	78,8	76,5	80,2
Түркістан	75,4	76,9	76,3	77,7	80,7	82,1	86,2	87,2
Шығыс Қазақстан	74,0	77,8	79,2	82,5	80,6	84,1	81,8	84,7
Нұр-Сұлтан қаласы	84,0	85,4	87,8	88,7	90,4	91,3	94,6	94,7

Алматы қаласы	84,4	87,2	86,3	89,0	88,7	91,4	88,9	91,5
Шымкент қаласы	79,2	80,8	80,0	81,5	80,9	82,3	86,1	87,5

2- сурет. 6-74 жас аралығы бойынша Халықтың цифрлық сауаттылық деңгейі (дербес компьютер, смартфон, планшет, ноутбук; стандартты бағдарламалар; Интернет желісі арқылы көрсетілетін қызметтер және сервистерді пайдалану дағдысын меңгерген пайдаланушылар үлесі)

XXI ғасыр жасөспірімдеріне интернет мүмкіндіктерін ескере отырып, қандай құзыреттіліктерді дамыту керек екендігі туралы көп айтылады. Көбінесе техникалық дағдыларға баса назар аударылады. Цифрлық құзыреттілік: түсінігі, міндеттері, әдістемесі және мектеп оқушылары мен мұғалімдерінің үлгісі, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана білу. Дегенмен, желілік қоғамға көшу біздің техникалық сауаттылығымызға емес, әлеуметтік интеллект пен коммуникативті дағдыларымызға қиындық туғызады. Осыған байланысты цифрлық құзыреттіліктің коммуникативті компонентіне ерекше назар аудару маңызды.[5]

Қазіргі кезде елімізде цифрлық технологияларға бағытталған білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алды. Бұл оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Қоғамда желілік қарым-қатынас дағдыларын, ең алдымен кәсіби деңгейде меңгеруі керек мамандар саны артып келеді. Сондықтан болашақ мұғалімге желілік коммуникативті мәдениетті болуы өте қажет талаптардың бірі болып саналады.

Коммуникативтік дағдылар мұғалімнің жоғары теориялық және практикалық дайындығына негізделген саналы коммуникативті әрекеттер кешені ретінде әрекет етеді. Олардың жиынтығында мұндай дағдылар мен қабілеттер педагогикалық қарым-қатынас техникасын құрайды немесе мұғалімнің коммуникативті мәдениетінің технологиялық жағын сипаттайды.

Мұғалімнің коммуникативті мәдениеті – бұл оқу процесінің басқа субъектілерімен кәсіби және педагогикалық қарым-қатынас мәдениеті. Қарым-қатынас – педагогикалық іс-

әрекеттің негізі. Мұғалімнің оқушылармен қарым-қатынас жасауына, олардың пәнге деген танымдық қызығушылығының деңгейіне байланысты және оқушылардың пәндік білім мен дағдыларды игеруінің тиімділігін анықтайды, тұлғааралық қарым-қатынас мәдениетіне әсер етеді, оқу процесінің тиісті моральдық-психологиялық климатын жасайды. Қарым-қатынас жеке тұлғаны әлеуметтендірудің маңызды шарты болып табылады.

Педагогикада коммуникативті мәдениет, бір жағынан, мұғалімнің кәсіби мәдениетінің бөлігі, екінші жағынан, оқу процесінің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылады. Педагогикалық риторикаға арналған зерттеу жұмыстарында мұғалімнің сөйлеу мәдениетінің мәселелері ашылады.

Коммуникативті мәдениет жеке тұлғаның кәсіби маңызды сапасы ретінде, оның ішінде коммуникативті құзіреттілік, коммуникативті бағдарлау және коммуникативті икемділік мұғалімнің бүкіл кәсіби қызметіне енеді, өйткені оның бірде-бір функциясы, оның іс-әрекетінің бірде-біреуі педагогикалық өзара әрекеттесуден тыс жүзеге асырыла алмайды.

Ғылыми әдебиеттерді талдау көрсеткендей, мұғалімнің коммуникативті мәдениетін ғалымдар жеке тұлғаның кәсіби маңызды сапасы деп түсінеді.

- коммуникативтік құзіреттілік (білім, білік және оларды қолдану тәжірибесі);
- коммуникативтік бағыттылығы (серіктеске, өзіне, коммуникативтік әрекетке қатынасы);
- коммуникативті икемділік (тапқырлық, стандартты емес ойлау, эмоционалды өзін-өзі реттеу).

Кәсіби-педагогикалық қарым-қатынастың сәттілігін сипаттайтын сапа – мұғалімнің коммуникативтік мәдениеті. Коммуникативтік мәдениет мәдениетті қалыптастырушы компоненттердің жиынтығы арқылы қарастырылады. Олардың ішінде *біріншісі*-эмоционалды мәдениет, немесе қоршаған шындыққа барабар жауап беретін сезім мәдениеті. *Екіншісі* коммуникативті мәдениеттің құрамдас бөлігі-белгілі бір формалар түрінде пайда болатын ойлау мәдениеті жоспарға сәйкес мәтіндерді қабылдауға және шығаруға бағытталған танымдық іс-әрекет және шындықты сенімді түрде көрсетеді. Сөйлеу туындыларын құру заңдары, құралдары мен формалары оларды ұсыну, ақпарат алу әдістері және т. б. риторика аясында бұрыннан дамыған, логика мектеп пен университеттік білімнің мазмұнынан тыс қалмауы керек. *Үшіншісі* коммуникативті мәдениеттің құрамдас бөлігі-тіл білімін зерттеу объектісі болып табылатын сөйлеу мәдениеті, университеттік және ішінара мектеп пәні.

Мұғалімнің кәсіби шеберлігінің негізгі құрылымдық құрамдас бөлігі кәсіби іс-әрекет тиімділігінің шарты мен алғышарты, кәсіби құзыреттілік пен кәсіби өзін-өзі жетілдіру көрсеткіші болып табылатын коммуникативті мәдениет болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Digital Literacy, Gilster Paul
2. <https://stat.gov.kz/official/industry/29/statistic/7>
3. <https://stat.gov.kz/official/industry/29/statistic/7>
4. <https://stat.gov.kz/official/industry/29/statistic/7>
5. Е.Елубай Болашақ педагогтарды дайындаудағы цифрлық құзыреттілік
187 бет Вестник АПНК Саны:1 (93), 2020
6. Психологические аспекты общения в социальных сетях виртуальной реальности.
О.М.Шахмартова, Е.Ю.Болтага. Известия ПГПУ им В.Г.Белинского.2011. №24
7. Цифровое поколение России: компетентность и безопасность. Г.У.Солдатова,
Е.И.Расказова, Т.А.Нестик.2017,Москва.

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМНІҢ ЦИФРЛЫҚ ЖӘНЕ КОММУНИКАТИВТІ МӘДЕНИЕТІ

Б.Т.КЕРИМБАЕВА ^[0000-0002-0680-7126], **Ж.И.САТБАЙ***, **К.М.ЖАНТЛЕУОВА**

Актюбинский региональный университет им К.Жубанова., Ақтөбе, Қазақстан

e-mail: zhaina_9514@mail.ru

Аннотация: В настоящее время в стране разработана новая система образования, которая направлена на проникновение в мировое образовательное пространство. Это связано со значительными изменениями в учебно-воспитательном процессе. Это связано с тем, что изменилась парадигма образования, обновляется содержание образования, появляется новый подход, новые отношения. В обществе растет число специалистов, которые должны овладеть навыками сетевого общения, прежде всего, на профессиональном уровне. Поэтому одним из самых необходимых требований считается наличие у будущего учителя цифровой грамотности и сетевой коммуникативной культуры. Коммуникативные навыки выступают как комплекс сознательных коммуникативных действий, основанных на высокой теоретической и практической подготовке учителя. В их совокупности такие навыки и способности составляют технику педагогического общения или характеризуют технологическую сторону коммуникативной культуры учителя. Современное знание является не только структурным и многослойным явлением, но и носит сетевой характер. Сетевая коммуникация-развитие, формирование, накопление системы образования, распространение и хранение информации, взаимодействие

преподавателя и слушателей. Она способствует расширению межкультурного пространства, создавая условия для экспорта образовательных услуг и технологий.

Ключевые слова: будущий учитель, цифровая грамотность, цифровая культура, цифровые технологии, сетевая коммуникативная культура.

DIGITAL AND COMMUNICATIVE CULTURE OF THE FUTURE TEACHER

B.T.KERIMBAYEVA ^[0000-0002-0680-7126], **Zh.I.SATBAI***, **K.M.ZHANTLEUOVA**

K. Zhubanov Aktobe Regional University, Aktobe, Kazakhstan

e-mail: zhaina_9514@mail.ru

Abstract: Currently, a new education system has been developed in the country, which is aimed at penetrating the world educational space. This is due to significant changes in the educational process. This is due to the fact that the paradigm of education has changed, the content of education is being updated, a new approach and new relationships are emerging. There is a growing number of specialists in society who must master the skills of network communication, first of all, at a professional level. Therefore, one of the most necessary requirements is the presence of a future teacher of digital literacy and a network communicative culture. Communication skills act as a complex of conscious communicative actions based on high theoretical and practical training of the teacher. In their totality, such skills and abilities constitute the technique of pedagogical communication or characterize the technological side of the teacher's communicative culture. Modern knowledge is not only a structural and multi-layered phenomenon, but also has a network character. Network communication-development, formation, accumulation of the education system, dissemination and storage of information, interaction of the teacher and listeners. It promotes the expansion of the intercultural space, creating conditions for the export of educational services and technologies.

Keywords: future teacher, digital literacy, digital culture, digital technologies, network communicative culture.